

УДК 174:005.35:17.02

Данкевич Андрій Євгенович

*доктор економічних наук,
професор кафедри економіки і права
Національний університет харчових технологій*

Dankevych Andrii

*Doctor of Economics, Professor of the Department of Economics and Law
National University of Food Technology
ORCID: 0000-0003-1801-7516*

Ніценко Віталій Сергійович

*доктор економічних наук,
професор кафедри підприємництва та маркетингу
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу*

Nitsenko Vitalii

*Doctor of Economics,
Professor of the Department of Entrepreneurship and Marketing
Ivano-Frankivsk National Technical Oil and Gas University
ORCID: 0000-0002-2185-0341*

Липовий Дмитро Валерійович

*кандидат економічних наук, докторант Інституту тваринництва
Національна академія аграрних наук України*

Lypovyi Dmytro

*Candidate of Economic Sciences,
Doctoral Student of Livestock Farming Institute
National Academy of Agrarian Sciences of Ukraine,
ORCID: 0009-0008-5560-9864*

Данкевич Віталій Євгенович

*доктор економічних наук, професор,
декан факультету права, публічного управління та національної безпеки
Поліський Національний університет*

Dankevych Vitalii

*Doctor of Economics, Professor,
Dean of the Faculty of Law, Public Administration and National Security
Polissia National University
ORCID: 0000-0002-0522-2927*

**ЕТИКА ЕКОНОМІСТА ТА СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ
БІЗНЕСУ: ІНСТИТУЦІЙНІ ЗАСАДИ ТА СТАЛИЙ РОЗВИТОК
ECONOMIC ETHICS AND SOCIAL RESPONSIBILITY OF BUSINESS:
INSTITUTIONAL PRINCIPLES AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT**

***Анотація.** Вступ. Етичні принципи, що керують діяльністю економістів, набули особливої актуальності у контексті глобальних економічних змін, соціальних трансформацій та швидкого розвитку технологій. Сучасна економічна наука вже давно вийшла за рамки чисто математичних моделей, акцентуючи увагу на моральних та соціальних аспектах прийняття рішень. Інституції етики економіста в бізнесі відіграють ключову роль у забезпеченні сталого розвитку та створенні комфортного середовища для життя соціуму. Вона визначає правила поведінки, які дозволяють досягти балансу між економічним розвитком, соціальною гармонією та екологічною стійкістю.*

***Мета.** Метою дослідження є розкриття концептуальних теоретико-методологічних й інституційних засад етика економіста в парадигмі соціальної відповідальності бізнесу у сфері соціально-економічних відносин.*

Матеріали і методи. Матеріалами дослідження є: 1) нормативно-правове забезпечення щодо врегулювання парадигми соціальної відповідальності бізнесу; 2) праці вітчизняних та зарубіжних авторів, що провадять свої науково-практичні дослідження у сфері етики бізнес процесів.

В процесі здійснення дослідження було використано наступні наукові методи: теоретичного узагальнення та групування компонентів інституційних засади етики в бізнесі; формалізації, аналізу та синтезу (для побудови схеми формування етичних аспектів ролі економіста в парадигмі соціальної відповідальності бізнесу; логічного узагальнення результатів (формулювання висновків).

Результати. У науковій статті розкрито інституційні засади парадигми етики економіста в контексті соціальної відповідальності бізнесу. Проаналізовано основні інституційні підходи до розуміння поняття етика в цілому та трактування ролі економіста в парадигмі соціальної відповідальності. Досліджено думки науковців щодо ролі економіста в економіці та її вплив на досягнення економічного розвитку і підвищення рівня життя населення. Обґрунтовано методичні інструменти закріплення етичних норм в бізнесі. Запропоновано авторське бачення етичних засад місії економіста в контексті сучасних трансформацій економіки.

Перспективи. В подальших наукових дослідженнях пропонується зосередити увагу на дослідженні ролі і значення соціальних інститутів у формуванні морального порядку в суспільстві, в тому числі у напрямку посилення міждисциплінарного діалогу між економістами, філософами та соціологами; формування практичних рекомендацій для бізнесу та державної політики. Це надасть змогу покращити організацію бізнес процесів на основі етичних принципів; змінити менталітет людей.

Ключові слова: етика економіста, етичні основи бізнесу, соціальна відповідальність, соціальна відповідальність бізнесу, корпоративна

соціальна відповідальність, соціально-економічне мислення, соціальний економіст, інноваційний розвиток економіки, сталий розвиток.

Summary. *Introduction. The ethical principles that guide the activities of economists have become particularly relevant in the context of global economic changes, social transformations and rapid technological development. Modern economic science has long gone beyond purely mathematical models, focusing on the moral and social aspects of decision-making. The institutions of business ethics play a key role in ensuring sustainable development and creating a comfortable environment for society to live in. It defines the rules of conduct that allow achieving a balance between economic development, social harmony, and environmental sustainability.*

Purpose. The purpose of the study is to reveal the conceptual, theoretical, methodological and institutional foundations of economist ethics in the paradigm of business social responsibility in the sphere of socio-economic relations.

Materials and methods. The materials of the study are: 1) regulatory and legal support for regulating the paradigm of business social responsibility; 2) works of domestic and foreign authors conducting their scientific and practical research in the field of business process ethics. In the process of conducting the research, the following scientific methods were used: theoretical generalization and grouping of components of the institutional principles of ethics in business; formalization, analysis and synthesis (to build a scheme for the formation of ethical aspects of the role of an economist in the paradigm of social responsibility of business; logical generalization of results (formulation of conclusions).

Results. The scientific article reveals the institutional foundations of the economist's ethics paradigm in the context of business social responsibility. The main institutional approaches to understanding the concept of ethics in general and interpreting the role of the economist in the social responsibility paradigm are analyzed. The opinions of scientists regarding the role of an economist in the

economy and its impact on achieving economic development and improving the standard of living of the population are investigated. Methodological tools for consolidating ethical norms in business are substantiated. The author's vision of the ethical principles of the economist's mission in the context of modern economic transformations is proposed.

Discussion. In further scientific research, it is proposed to focus attention on studying the role and significance of social institutions in the formation of moral order in society, including in the direction of strengthening interdisciplinary dialogue between economists, philosophers and sociologists; the formation of practical recommendations for business and public policy. This will allow us to improve the organization of business processes based on ethical principles; change people's mentality.

Keywords: *economist's ethics, ethical foundations of business, social responsibility, social responsibility of business, corporate social responsibility, socio-economic thinking, social economist, innovative development of the economy, sustainable development.*

Постановка проблеми. Питання етики економіста в бізнесі є багатограним і залежить від багатьох факторів, включаючи культуру, регуляції, соціальні очікування та внутрішні цінності компанії. Етична поведінка в бізнесі може приносити довгострокову вигоду: лояльність клієнтів, позитивний імідж, формування нової доданої вартості, залучення інвесторів і розвиток сталих відносин із суспільством. Бізнес, який дотримується етичних стандартів, частіше отримує конкурентні переваги, особливо у країнах із розвиненою культурою соціальної відповідальності.

Неетичні практики, як-от корупція, експлуатація або маніпуляції, можуть призвести до фінансових втрат, юридичних проблем і зниження довіри до компанії. Етика та вигода в бізнесі не є взаємовиключними поняттями. Вони можуть і повинні доповнювати одне одного. Хоча іноді

бізнес дійсно орієнтується лише на вигоду, світова практика показує, що етика стає ключовою складовою сталого й успішного бізнесу. Існує різниця між етикою та соціальною відповідальністю. Корпоративна соціальна відповідальність – це вплив компанії на суспільство, а етика – це як компанія заробляє гроші [7].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження вчених відображають глибоке розуміння того, що етика економіста є фундаментальною основою для формулювання політик, що сприяють сталому і справедливому розвитку суспільства. Джон Мейнард Кейнс наголошував на соціальній відповідальності економістів і важливості державного втручання в економіку, зокрема стверджував, що економічна політика повинна працювати для людей та орієнтуватись на загальний добробут суспільства [4]. Адам Сміт як класик економіки, у своїх працях неодноразово наголошує на ролі взаємозв'язку між моральними цінностями та економічними процесами [1]. Амартії Сена, в своїх працях [2] зокрема книзі "The Idea of Justice" (2), чітко зазначає, що кожне економічне рішення має етичний вимір, а економічна політика тісно переплетена із соціальною справедливістю. Роберт Солоу, в контексті своїх робіт щодо економічного зростання, зокрема в статтях і в книзі *"Growth Theory" [6] наголошує що "Етика економіста полягає в тому, щоб передбачати наслідки своїх рішень, а не лише їх приймати." Щоб економіка була корисною, вона повинна враховувати людські цінності - ця теза відображає основну ідею з робіт Джозефа Стігліца, зокрема в книзі "The Price of Inequality"[5]. Бізнес заради прибутку чи для моральних цілей – дилема сучасного підприємця, констатують вітчизняні вчені [3, 7, 22]. В умовах сьогодення, новим напрямом реалізації соціальних ініціатив стали програми допомоги ЗСУ.

Підсумовують досвід і аналіз глобальних економічних процесів, на наше переконання, етична місія економіста в контексті сучасних трансформацій економіки має спиратись на концепцію сталого розвитку

вітчизняного ринку і бути зосереджена не тільки на розробці стратегій та реалізації політик спрямованих на досягнення компромісу в триаді «бізнес-суспільство-сталий розвиток», а й формування парадигми нового соціально-економічного мислення та ментальності суспільства і бізнесу по відношенню до свої дій, психології управлінських рішень, формування нової розвиненої культури та філософії взаємодії.

Метою статті є розгляд теоретико-методологічних й інституційних засад етика економіста в парадигмі соціальної відповідальності бізнесу у сфері соціально-економічних відносин та сталого розвитку.

Матеріали і методи. Матеріалами дослідження є: 1) нормативно-правове забезпечення щодо врегулювання парадигми соціальної відповідальності бізнесу; 2) праці вітчизняних та зарубіжних авторів, що провадять свої науково-практичні дослідження у сфері етики бізнес процесів.

В процесі здійснення дослідження було використано наступні наукові методи: теоретичного узагальнення та групування компонентів інституційних засади етики в бізнесі; формалізації, аналізу та синтезу (для побудови схеми формування етичних аспектів ролі економіста в парадигмі соціальної відповідальності бізнесу; логічного узагальнення результатів (формулювання висновків).

Виклад основного матеріалу. Етика економіста – це система моральних принципів і норм, що регулюють поведінку економістів у процесі їхньої професійної діяльності. Вона визначає відповідальність економіста перед суспільством, колегами, замовниками та природним середовищем. Етика економіста включає в себе: дотримання принципів чесності, прозорості, об'єктивності; відповідальність за економічні рішення та їх наслідки для суспільства; балансування між професійними інтересами і суспільним добробутом. Етика бізнесу - це синтез теорії етики і традиційного навчання веденню справ, таких, як організаційна поведінка,

економіка, стратегічне планування, фінанси, облік, маркетинг. Економічна етика - вид соціальної етики, що містить моральні норми і вимоги, пропонувані до учасників економічних відносин [8].

Етичні дилеми є невід'ємною частиною сучасного бізнесу та економіки. Їх вирішення вимагає чіткого розуміння принципів етики, прозорості та відповідальності перед суспільством. Бізнес і економісти, які діють етично, сприяють не лише власному успіху, але й сталому розвитку суспільства загалом. В даному контексті поняття етики економіста не обмежуються мікрорівнем, а спрямовується на пошук моделей відродження базовий галузей економіки та можливості передачі наступним поколінням природного біорізноманіття [13; 14; 21].

Соціальна відповідальність – це відповідальність компанії за вплив її рішень та дій на суспільство, навколишнє середовище шляхом прозорості та етичної поведінки, яка: сприяє сталому розвитку, у т.ч. здоров'ю та добробуту суспільства; враховує очікування заінтересованих сторін; відповідає чинному законодавству та міжнародним нормам поведінки; інтегрована у діяльність організації і практикується в її відносинах з іншими [8].

Соціальна відповідальність бізнесу (СВБ) – морально-етична відповідальність бізнесових структур за рівень надання послуг, рівень якості виробленої продукції, а також створення гармонійного середовища відносини між працівниками, партнерами, споживачами та суспільством загалом у вирішенні соціальних проблем [9]. Особливе значення сьогодні набуває корпоративна соціальна відповідальність. Системні компанії усвідомлюють, що ці заходи є одним з найважливіших інструментів у експортній боротьбі за міжнародні ринки. Якщо ж вони торгуються на фондових біржах, наявність соціальної відповідальності взагалі переходить у розділ "Must have" [7].

Сталий розвиток — це систематично керований розвиток. Основою його керованості є системний підхід та сучасні інформаційні технології, які дозволяють моделювати різні варіанти напрямків розвитку, прогнозувати їх результати та вибрати найбільш оптимальний. Економіст в даному контексті є ключовим генератор руху [15].

Інституційні засади етики в бізнесі формують основу для дотримання моральних принципів у діяльності компаній. Вони базуються на взаємодії законодавства, корпоративних структур, міжнародних ініціатив і активності громадянського суспільства, створюючи умови для сталого розвитку та соціальної гармонії. У 2020 р. в Україні ухвалили Концепцію реалізації державної політики щодо сприяння розвитку соціально відповідального бізнесу й розробили план заходів її виконання. Основні пункти – популяризація соціальної відповідальності, секторальних керівництв Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), зокрема щодо відповідального ведення бізнесу інституціональних інвесторів, та Цілей сталого розвитку. Також в Україні працює Національний контактний пункт (НКП) із реалізації керівництва для багато національних компаній ОЕСР при Мінекономіки.

В таблиці 1 продемонстровано ключові складові інституційних засад етики в бізнесі, підкреслюючи їх значення у формуванні прозорості, відповідальної та соціально орієнтованої бізнес-діяльності.

Таблиця 1

Інституційні засади етики в бізнесі

Категорія	Компоненти	Приклади
Нормативно-правові акти	- Національні закони - Міжнародні стандарти	- Законодавство про захист прав працівників та довкілля - ISO 26000, Декларація ООН про права людини
Корпоративні інститути	- Етичні кодекси - Етичні комітети - Системи моніторингу етики	- Кодекси корпоративної поведінки - Створення внутрішніх органів

Категорія	Компоненти	Приклади
Неприбуткові організації та асоціації	- Професійні асоціації - Організації корпоративної відповідальності	контролю - Етичні аудити - CFA Institute - Transparency International, Global Reporting Initiative
Глобальні ініціативи	- Глобальний договір ООН - Керівні принципи ОЕСР для транснаціональних компаній	- 10 принципів Глобального договору ООН - Рекомендації ОЕСР щодо відповідальної поведінки
Роль держави	- Регуляторні функції - Інститути контролю - Стимулювання етичної поведінки	- Антикорупційні служби - Екологічний нагляд - Податкові пільги для соціально відповідального бізнесу
Роль громадянського суспільства	- Споживацькі організації - Громадські організації - Медіа	- Контроль якості продукції - Моніторинг діяльності компаній - Розслідування та публічне висвітлення проблем

Джерело: сформовано на основі аналізу [7; 8] та власних досліджень.

На рис. 2 структуровано ключові принципи етики економіста, що є основою для прийняття обґрунтованих та відповідальних рішень у професійній діяльності. Ці ключові положення відображають, як вчені розуміють і формують етичні стандарти в економічній науці, враховуючи вплив аналізів на політику, бізнес та суспільство в цілому. Економісти мають бути етичними, оскільки вони формують фундаментальні рішення, які впливають на суспільство, бізнес і природу. Їхня етичність допомагає уникати негативних наслідків, забезпечувати довіру до економічних систем і сприяти сталому розвитку. Без етики діяльність економістів може призвести до кризи довіри, соціальної несправедливості та порушення глобального балансу.

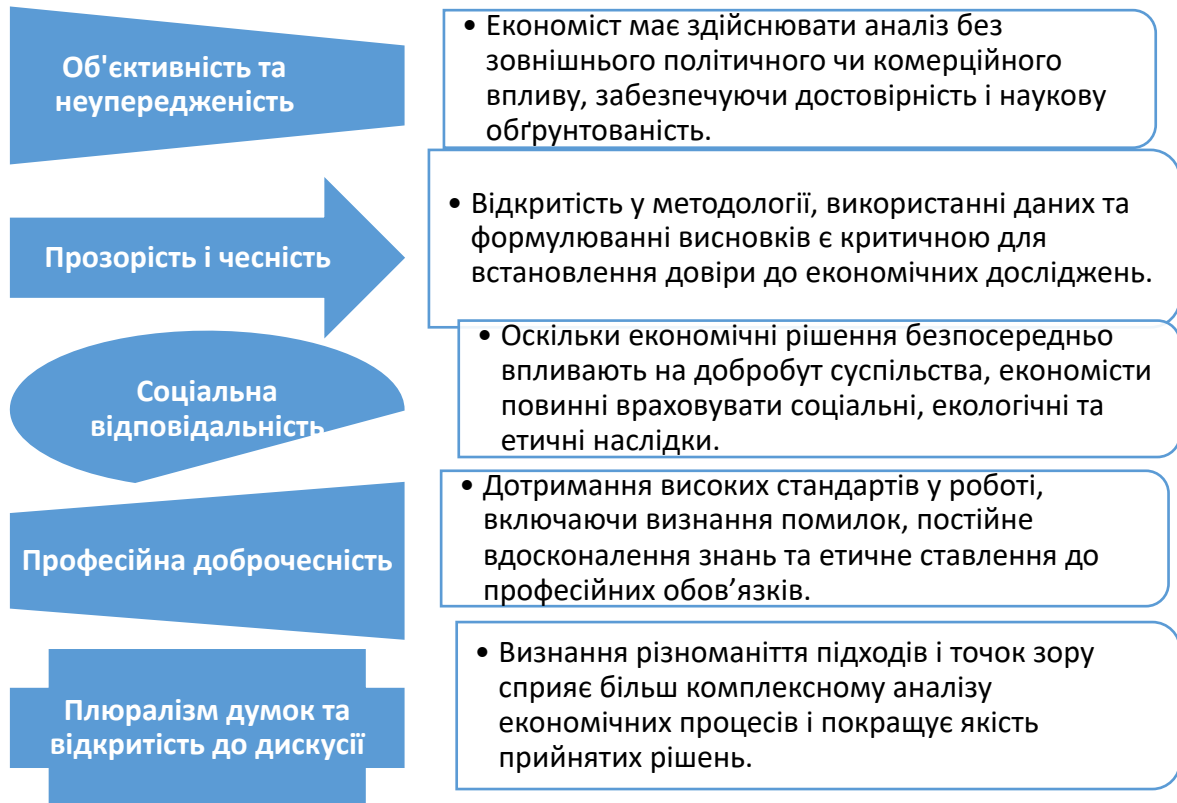

Рис. 1. Основні складові етики економіста

Джерело: сформовано автором на основі аналізу [9; 10] та власних досліджень

Етика економіста та соціальна відповідальність бізнесу (СВБ) взаємопов'язані, оскільки обидві концепції спрямовані на забезпечення сталого розвитку, справедливого розподілу ресурсів та підвищення якості життя суспільства. Вони взаємодоповнюють одна одну, формуючи етичну основу для прийняття рішень на макро- і мікрорівнях.

Компанії готові ділитись прибутком і запускати етичні ініціативи передусім задля: 1. формування довіри і підвищенні репутації серед клієнтів, партнерів та суспільства, особливо це важливо при освоєнні нових ринків продукції, товарів робіт та послуг. 2. Зменшення ризиків - нівелювання конфліктів, юридичних проблем та соціальних протестів, формування нормального середовища для розвитку бізнесу шляхом розвитку суспільства та підвищенню якості життя, реалізація цілей сталого розвитку. 3. Формування корпоративної культури що стимулює працівників

до підвищення результатів роботи, зниження рівня конфліктів і плинності кадрів [18, 19, 20].

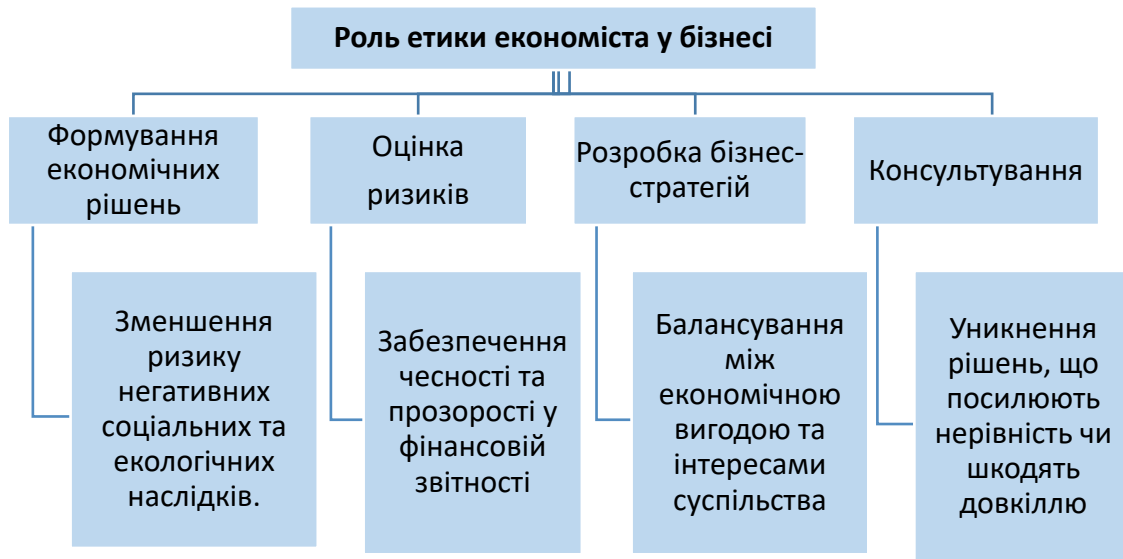

Рис. 2. Роль етики економіста в бізнесі

Джерело: сформовано на основі аналізу [8; 9; 22] та власних досліджень

Економісти є модераторами ідей у формуванні стратегій соціальної відповідальності бізнесу. Вони допомагають бізнесу оцінювати вплив його діяльності на суспільство та довкілля, розробляють економічно обґрунтовані політики та рекомендації, які враховують етичні принципи та довгострокові інтереси суспільства. Відіграють ключову роль у забезпеченні прозорості та справедливості в процесі ухвалення бізнес-рішень [10; 14]. Сфери взаємодії етичних норм з соціальними програмами більш детально зображені на рис. 3.

Рис. 3. Парадигма етики економіста в соціально-економічні концепції сталого розвитку

Джерело: сформовано на основі аналізу [3; 7] та власних досліджень

Економісти системно володіють комплексною інформацією що дозволяє їм враховувати не лише прибуток, але й моральні аспекти, такі як соціальний вплив, рівність можливостей та екологічна стійкість [12]. Економісти сприяють впровадженню етичних принципів у корпоративну культуру, виступаючи радниками керівництва та допомагаючи адаптувати глобальні стандарти соціальної відповідальності.

Однією з найпопулярніших форм закріплення ділової етики є проголошення етичних кодексів або кодексів поведінки, які приймає корпорація. Дані таблиці 3 демонструють комплексний підхід до інтеграції етичних принципів у бізнес-процеси, підкреслюючи як теоретичну основу, так і практичні механізми реалізації.

Таблиця 2

Методичні інструменти закріплення етичних норм в бізнесі*

Заходи	Опис	Приклади реалізації
Розробка етичного кодексу	Документ, що встановлює етичні принципи, правила поведінки та відповідальності працівників.	Кодекс корпоративної поведінки, корпоративна хартія.
Тренінги з етики	Навчання персоналу етичним стандартам, розв'язання етичних дилем і формування навичок етичної поведінки.	Семінари, онлайн-курси, симуляції ситуацій етичних конфліктів.
Створення етичного комітету	Орган, що контролює дотримання етичних норм, розглядає скарги та конфлікти.	Внутрішній комітет з етики, залучення зовнішніх експертів для вирішення спірних питань.
Моніторинг та оцінка етичності	Регулярний аналіз дотримання етичних стандартів у компанії та виявлення потенційних порушень.	Етичні аудити, соціальні опитування працівників, звіти про соціальну відповідальність.
Впровадження системи СВБ	Інтеграція соціальної відповідальності в діяльність компанії, зокрема екологічних, освітніх та благодійних програм.	Розробка програм сталого розвитку, фінансування локальних соціальних проектів.
Запобігання етичним порушенням	Впровадження інструментів для попередження і вирішення конфліктів інтересів та порушень етичних норм.	Політика конфлікту інтересів, "гарячі лінії" для повідомлення про порушення, регулярний перегляд етичних правил.
Залучення зовнішніх експертів	Консультавання незалежними спеціалістами щодо підвищення етичних стандартів у компанії.	Співпраця з НУО, консалтинг етичних організацій, сертифікація етичних стандартів.
Оновлення етичних стандартів	Адаптація етичних норм до змін у законодавстві, суспільних цінностях і галузевих практиках.	Щорічний перегляд етичного кодексу, консультації з профільними організаціями.
Прозорість діяльності	Надання доступу до інформації про етичні принципи та діяльність компанії.	Публікація звітів про СВБ, інформаційні кампанії серед працівників і суспільства.

Джерело: сформовано на основі аналізу [7; 11; 13; 20] та власних досліджень

Розвиток етики в бізнесі є невід'ємною частиною сучасної корпоративної культури. Поєднання теоретичних підходів та методичних рішень дозволяє забезпечити прозорість, соціальну відповідальність і

довгостроковий успіх компаній. Етика є не лише моральним зобов'язанням, а й важливим інструментом формування сталого розвитку бізнесу та суспільства.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Етика економіста в бізнесі є необхідною умовою його існування в сучасному світі. Дотримання етичних принципів забезпечує бізнесу репутацію, довіру, соціальну підтримку, знижує ризики та відкриває нові можливості для довгострокового розвитку. У поєднанні з соціальною відповідальністю етика стає основою для створення стійкого, успішного і впливового бізнесу, що враховує інтереси суспільства та довкілля. Інституції етики забезпечують формування сталого середовища, сприяють збереженню балансу між бізнес-інтересами та соціальними потребами і підтримують етичні принципи в глобальному масштабі.

Перспективи подальшого розвитку даної концепції включають: посилення міждисциплінарного діалогу між економістами, філософами та соціологами; формування практичних рекомендацій для бізнесу та державної політики на основі етичних принципів; посилення правової обізнаності суспільства, зміна менталітету людей, сформувати соціально-економічного мислення та ментальності суспільства; формування системи стимулів для популяризації етичної поведінки через цілісну систему законів і нормативних актів, що регулюють діяльність бізнесу і суспільства.

Література

1. Сміт А. Багатство народів. Дослідження про природу та причини добробуту націй / пер. О. Васильєва. К.: Наш Формат, 2018. 722 с.
2. Sen A.K. The Idea of Justice. London: Penguin, 2009. 467 p.
3. Nitsenko, V. Dankevych, A., Dzoba, O., Ustenko, A., Bashynska Yu. (2024). Ethical and social incentives for the transformation of the business model of enterprise management in conditions of sustainable development. *Naukovyi Visnyk Natsionalnoho Hirnychoho Universytetu*. № 4. P. 172-180.
4. Keynes, J.M. The General Theory of Employment, Interest and Money, 1936 . 403 p.
5. Stiglitz, Joseph E. The Price of Inequality: How Today's Divided Society Endangers Our Future. New York: W.W. Norton & Company, 2012.
6. Robert M. Solow (1987). Nobel Lecture: Growth Theory and After. URL: http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/economic-sciences/laureates/1987/solow-lecture.html (дата звернення: 16.02.2025).
7. Корпоративна соціальна відповідальність: моделі та управлінська практика: підручник / Саприкіна М.А., Ляшенко О., Саєнсус М.А. та ін. / за ред. д.е.н., Редькіна О.С. К.: Вид-во «Фарбований лист», 2011. 480 с.
8. Етика бізнесу: навч.-метод. посіб. для аудиторного та самостійного вивчення дисципліни / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т ім. Павла Тичини; уклад.: О. Г. Чирва, Г. М. Чирва. Умань: Візаві, 2021. 115 с.
9. Сушик І.В. Етика бізнесу: навч. посіб. І.В. Сушик, О.Г. Сушик, Я.М. Мартинюк, В.В. Вісин. Луцьк: РВВ Луцький НТУ, 2019. 268 с.
10. Данкевич А. Роль агрохолдингів у соціальному розвитку села. *Агросвіт*. 2011. № 12. С. 30-35.
11. Данкевич А. Передумови та основні принципи розвитку агрохолдингів. *Економіка АПК*. 2011. № 5. С. 139-147.
12. Данкевич А. Методологічні основи розвитку бюджетування у сільському господарстві. *Економіка АПК*. 2008. № 6. С. 64–69.

13. Данкевич А. Особливості розвитку земельних відносин в умовах концентрації землекористувань. *Землеустрій і кадастр*. 2011. № 2. С. 34–39.

14. Данкевич А. Проблеми та перспективи розвитку орендних земельних відносин у сільському господарстві. *Землеустрій і кадастр*. 2004. № 1-2. С. 88-92.

15. Dankevych, A., Stoyanova-Koval, S., Polova, O., Los, Z., Burdeina, N., & Kazak, O. (2024). State of economic security and directions of restoration socio-economic development and food security in the conditions of war. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 2(55). P. 441–460. <https://doi.org/10.55643/fcaptp.2.55.2024.4170>.

16. Dankevych, A., Sosnovska, O., Dobrianska, N., Nikolenko, L., Mazur, Yu., Ingram K. (2021). Ecological and economic management of innovation activity of enterprises. *Naukovyi Visnyk Natsionalnoho Hirnychoho Universytetu*, № 5. P. 112-118. <https://doi.org/10.33271/nvngu/2021-5/118>.

17. Denysiuk, O., Svitlyshyn, I., et al. (2022). Diversification in the enterprises' activities for sustainable development in the agricultural sector. *Rivista di studi sulla sostenibilita*, 18. P. 85-102. doi: 10.3280/RISS2022-002007

18. Данкевич А. Організаційно-економічні складові раціонального господарювання. *Економіка АПК*. 2011. № 6. С. 22–27.

19. Данкевич, А. Напрями підвищення ефективності господарської діяльності агрохолдингів. *АгроІнКом*. 2011. № 4–6. С. 76–79.

20. Методичні рекомендації щодо оптимізації виробничої структури високотоварних с.-г. підприємств Житомирської області / Р.І. Рудик, Т.Ю. Приймачук [та ін.]; Інститут сільськ. госп. Полісся НААН. Житомир, 2016. – 97с.

21. Наукові основи агропромислового виробництва в Зоні Полісся і Західного регіону України / Редкол.: М.В. Зубець (голова) та ін. К.: Логос, 2010. 944 с.

22. Соціальна відповідальність як форма забезпечення сталого розвитку господарюючих систем: суспільство, галузь, підприємство; за наук. ред.: В. С. Ніценко, Н. Л. Кусик; Одеський нац. ун-т ім. І.І. Мечникова. Одеса : ЛЕРАДРУК, 2017. 277 с.

23. Modern trends in digital transformation of marketing & management : collective monograph / ed. by O. Chukurna, V. Zamlinskyi. Košice : Vysoká škola bezpečnostného manažérstva v Košiciach, 2023. 604 p.

References

1. Smith A. The Wealth of Nations. Studies on the Nature and Causes of the Well-being of Nations / transl. by O. Vasilyeva. K.: Nash Format, 2018. 722 p.

2. Sen A.K. The Idea of Justice. London: Penguin, 2009. 467 p.

3. Nitsenko, V. Dankevych, A., Dzoba, O., Ustenko, A., Bashynska Yu. (2024). Ethical and social incentives for the transformation of the business model of enterprise management in conditions of sustainable development. *Naukovyi Visnyk Natsionalnoho Hirnychoho Universytetu*. № 4. pp. 172-180.

4. Keynes, J.M. The General Theory of Employment, Interest and Money, 1936. 403 p.

5. Stiglitz, Joseph E. The Price of Inequality: How Today's Divided Society Endangers Our Future. New York: W.W. Norton & Company, 2012.

6. Robert M. Solow (1987). Nobel Lecture: Growth Theory and After. URL: http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/economic-sciences/laureates/1987/solow-lecture.html.

7. Corporate social responsibility: models and management practice: textbook / Saprykina M.A., Lyashenko O., Saensus M.A. and others / edited by Doctor of Economics, Redkina O.S. Kyiv: Publishing house "Farbovany list", 2011. 480 p.

8. Business ethics: teaching and methodical manual for classroom and

independent study of the discipline / Ministry of Education and Science of Ukraine, Uman State Pedagogical University named after Pavlo Tychyna; compiled by: O. G. Chirva, G. M. Chirva. Uman: Vizavi, 2021. 115 p.

9. Sushik I.V. Business Ethics: Textbook. I.V. Sushik, O.G. Sushik, Ya.M. Martynyuk, V.V. Visyn. Lutsk: RVV Lutsk NTU, 2019. 268 p.

10. Dankevych A. The Role of Agricultural Holdings in the Social Development of the Village. *Agrosvit*. 2011. № 12. P. 30-35.

11. Dankevych A. Prerequisites and Basic Principles of the Development of Agricultural Holdings. *Economics of the Agricultural Industry*. 2011. № 5. P. 139-147.

12. Dankevych A. Methodological foundations of the development of budgeting in agriculture. *Economics of the Agricultural Complex*. 2008. № 6. P. 64-69.

13. Dankevych A. Peculiarities of the development of land relations in conditions of concentration of land use. *Land Management and Cadastre*. 2011. № 2. P. 34-39.

14. Dankevych A. Problems and prospects of the development of leased land relations in agriculture. *Land Management and Cadastre*. 2004. № 1-2. P. 88-92.

15. Dankevych, A., Stoyanova-Koval, S., Polova, O., Los, Z., Burdeina, N., & Kazak, O. (2024). State of economic security and directions of restoration socio-economic development and food security in the conditions of war. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 2(55). pp. 441-460. <https://doi.org/10.55643/fcaptp.2.55.2024.4170>.

16. Dankevych, A., Sosnovska, O., Dobrianska, N., Nikolenko, L., Mazur, Yu., Ingram K. (2021). Ecological and economic management of innovation activity of enterprises. *Naukovyi Visnyk Natsionalnoho Hirnychoho Universytetu*, № 5. pp. 112-118. <https://doi.org/10.33271/nvngu/2021-5/118>.

17. Denysiuk, O., Svitlyshyn, I., et al. (2022). Diversification in the

enterprises' activities for sustainable development in the agricultural sector. *Rivista di studi sulla sostenibilit *, 18. pp. 85-102. doi: 10.3280/RISS2022-002007.

18. Dankevych A. Organizational and economic components of rational management. *Economics of the Agricultural Industry*. 2011. № 6. P. 22–27.

19. Dankevych, A. Directions for increasing the efficiency of economic activities of agricultural holdings. *AgroInKom*. 2011. № 4–6. P. 76–79.

20. Methodological recommendations for optimizing the production structure of high-value agricultural enterprises of Zhytomyr region / R. I. Rudyk, T. Yu. Pryymachuk [et al.]; Institute of Agriculture of Polissya NAAS. Zhytomyr, 2016. 97 p.

21. Scientific foundations of agro-industrial production in the Zone of Polissya and the Western region of Ukraine / Editorial team: M.V. Zubets (head) and others. Kyiv: Logos, 2010. 944 p.

22. Social responsibility as a form of ensuring sustainable development of economic systems: society, industry, enterprise; edited by V.S. Nitsenko, N.L. Kussyk; Odessa National University. Odesa: LERADRUUK, 2017. 277 p.

23. Modern trends in digital transformation of marketing & management: collective monograph / ed. by O. Chukurna, V. Zamlynskyi. Ko ice : Vysok   škola bezpe nostn  ho mana  erstva v Ko iciach, 2023. 604 p.